

Машина // Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 270 с.

4. Пищулина Т.Г. Страхование мошенничества как одна из актуальных проблем страховиков в сфере страхования путешественников [Текст] / Т.Г. Пищулина // Страхование дело. – 2007. – №12 – 55 с.

УДК 339.9:664.1

О.В. Генералов

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ ЦУКРОМ

У статті розглядаються аспекти впливу світової фінансової кризи на кон'юнктуру світового ринку цукру. Тенденції та зміни за сучасних умов.

В статье рассматриваются аспекты влияния мирового финансового кризиса на конъюнктуру мирового рынка сахара. Тенденции и изменения в современных условиях.

Aspects of world financial crisis influence on the world sugar market conjuncture are being observed in the article. Tendencies and changes in under present circumstances.

Ключові слова: цукор, світовий ринок, кон'юнктура, тенденції.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза, поглиблення глобалізаційних процесів, зростання чисельності населення зумовило не тільки збільшення споживання цукру, а й перерозподіл обсягів міжнародної торгівлі цукром. За останні роки значно змінилася кон'юнктура світового ринку цукру, що потребує вивчення проблем, пов'язаних з аналізом тенденцій та змін, що відбувалися на світовому ринку цукру під впливом світової фінансової кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над висвітленням питань дослідження світового ринку цукру працювали вітчизняні фахівці: Стасіневич С.А., Грищенко О.Ю., Коденська М.Ю., Шпичак О.М, Фурса А.В. та зарубіжні вчені: Боєва В.Р., Зельднера А.Г., Ключака В.А.

Постановка задачі (цілі статті). Основна мета статті - аналіз аспектів впливу світової фінансової кризи на кон'юнктури світового ринку цукру, тенденції та зміни за сучасних умов.

Викладення основного матеріалу. Світовий ринок цукру є окремим видом товарного ринку, діяльність якого обумовлена одночасним функціонуванням вільного світового ринку та жорстко регульованими внутрішніми ринками окремих країн. Традиційно більша частина цукру (75-80%), яка реалізується на світовому ринку, пов'язана з обмеженнями та регулюванням. До переваг цього ринку відносять гарантований збут продукції та одержання належних платежів (ринок протягом кількох десятиліть жорстко контролюється світовими фінансовими інституціями).

Недоліки ринку пов'язані із постійним зростанням витрат на логістику та певним застоєм світових цін протягом 1990-2008 років.

У структурі виробництва цукру протягом останніх двох десятиліть зберігається стійка тенденція зростання частки тростинного цукру. Років 10-15 назад виробництво бурякового цукру складало 25-30% від загальносвітових обсягів [6]. Однак, незважаючи на те, що інвестиції у світову цукрову промисловість за цей термін значно збільшилися, частка бурякового цукру невпинно зменшувалася.

За прогнозом (2008 р.) аналітичного агентства F.O. Licht's, співвідношення виробництва цукру з цукрової тростини та цукрових буряків у сезоні 2008/09 м.р. мало скласти 79% і 21% відповідно [5]. Це співвідношення зазнало незначних коректив на користь бурякового цукру під впливом світової фінансової кризи та несприятливих для тростини погодних умов. За даними FAS виробництво цукру з цукрової тростини у сезоні 2008/09 м.р. склало 115,8 млн. тонн (78%), а бурякового цукру - 32,97 млн. тонн (22%).

Світове виробництво цукру (у перерахунку на цукор-сирець) у 2006/2007 м.р. склало близько 164,47 млн. т, а в 2007/2009 м.р. зросло до 166,48 млн. тонн. В 2008/2009 м.р. світове виробництво цукру зменшилося на 17,75% (до 148,73 млн. тонн) (Таблиця 1).

Таблиця 1. - Баланс світового ринку цукру, 2006/2007-2008/2009 м.р., млн. т [6]

	2006/07 м.р.	2007/08 м.р.	2008/09 м.р.	Відхилення 2008/09 м.р. до 2007/08 м.р.	
				млн. т	%
Початкові запаси, млн. т	30,24	36,92	41,06	4,15	11,2
Виробництво, млн. т	164,47	166,48	148,73	-17,75	-10,7
Споживання, млн. т	152,31	155,19	157,53	2,34	1,5
Надлишок/Дефіцит, млн. т	12,16	11,30	-8,80	-20,09	-
Імпорт, млн. т	45,14	44,97	47,96	2,99	6,6
Експорт, млн. т	50,63	52,12	48,25	-3,87	-7,4
Кінцеві запаси, млн. т	36,92	41,06	31,97	-9,09	-22,1

На початку 2008/09 м.р. аналітики британської компанії ED&F Man вважали, що світовий дефіцит або надлишок цукру буде залежати від його виробництва в Бразилії. За їхніми оцінками, у 2008/09 м.р. виробництво цукру мало знизитися до рівня 164,1 млн. тонн. За оцінками інших аналітичних агенцій, рівень виробництва цукру мав бути вищим - на рівні 166-169 млн. тонн. Крім Бразилії, на формування світового балансу цукру

значно впливає рівень його виробництва в Індії. Очікувалося, що у 2008/09 м.р. він скоротиться. Основною причиною зниження виробництва фахівці називають зменшення посівних площ для вирощування цукрової тростини, тому що фермери надають перевагу пшениці, рису і бобовим.

Втім, реалії світового цукрового виробництва у 2008/2009 м.р. виявилися значно гіршими. Через значне скорочення врожаю цукрової тростини у Індії (внаслідок несприятливих погодних умов та непорозуміння між фермерами і урядом) виробництво цукру значно зменшилося (до 20,8 млн. тонн). Несприятливі погодні умови у інших країнах Азії також позначилися на врожаї цукрової тростини. Як наслідок, сукупне світове виробництво цукру у 2008/2009 м.р. становить 148,7 млн. тонн (дані Міністерства сільського господарства США) [7].

Однак за прогнозами Міжнародної організації цукру (ISO) світовий дефіцит цукру знизиться у 2009/10 м.р. до 4,5-5 млн. т проти 7,8 млн. т в 2008/09 м.р. [3]

За оцінками експертів Міністерства сільського господарства США, ріст споживання цукру у сезоні 2007-2008 р. утрое перевищив зростання його виробництва. Таким чином, надлишок пропозиції цукру на світовому ринку в сезоні 2007-2008 р. зменшився з 10,4 млн. до 5,1 млн. тонн. При цьому, перехідні складські запаси цукру на кінець сезону зросли на 9,6% - з 41,6 млн. тонн до 45,6 млн. тонн і сягнули 28% від очікуваного за сезон споживання. У сезоні 2006-2007 р. складські запаси цукру становили 27% від його споживання. На 2009/2010 м.р. світове споживання очікується на рівні 159 млн. тонн, що на 1,5 млн. тонн більше, ніж у 2008/2009 м.р. (дані Міністерства сільського господарства США).

Певне зростання цін на світовому ринку цукру, що спостерігалось в 2005/06 м.р., стимулювало розширення площ цукрових культур. У результаті цього пропозиція цукру на ринку виросла, що спричинило зниження цін на нього в наступний період.

Однак, у сезоні 2007/08 м.р. спостерігалось зростання цін на цукор приблизно на 2,2%, що було обумовлено як скороченням виробництва цукру в європейських країнах, так і зростанням виробництва етанолу із цукрової тростини, особливо в Бразилії. За прогнозами міжнародних аналітичних агенцій (2008 р.) тенденція до зростання цін на цукор мала продовжитися протягом найближчого десятиліття, а рівень цін до 2017/18 м.р. мав збільшитися на 8,5-9% до поточного рівня.

На початку XXI століття у світі спостерігалось збільшення попиту на цукор (завдяки росту населення планети, зміни звичок, умов і раціону харчування, насамперед в Азії), а також намагання виробників та інвесторів цей попит задовольнити.

До того ж, попит на цукор у нафтовидобувних країнах Близького Сходу та Африки, в країнах що активно розвиваються (таких як Китай),

продовжує інтенсивно зростати, що компенсує падіння популярності цього продукту серед населення розвинених країн. За оцінками провідних міжнародних торгових домів, у 2008 році світовий попит на цукор збільшився на 3,5% (для порівняння, у 2007 році цей попит збільшився на 3,2%, а в 2006 році - на 1,8%). Очікується, що в перспективі до 2017/18 м.р., споживання цукру збільшиться на 24,8%, при тому, що його виробництво потенційно зросте на 15,5%.

Подібна оцінка торгових домів співпадає із прогнозом Світового банку щодо темпів розвитку світової економіки. За прогнозом фахівців цієї організації на 2008 рік річний приріст світової економіки мав скласти -3,3%, що небагато менше за показник 2007 року - 3,6%. Тому вважалось, що ціни на вуглеводневі енергоносії, до яких відноситься й цукор, якщо й будуть зазнавати негативного впливу, та навряд чи вони будуть носити структурний характер. Аналогічний прогноз розвитку світового господарства давав й МВФ.

За минулорічними прогнозами світової аналітичної агенції FAPRI до 2017/18 року площі цукрової тростини у світі мали збільшитися на 14%, а цукрового буряка - на 8,1%. Однак у 2009 році її прогнози перерозподілилися на користь цукрової тростини - до 2018/19 площі цукрової тростини у світі збільшаться на 19%, а цукрового буряка залишаться майже без змін - на 0,06% (Таблиця 2). Більш низькі показники по цукровому буряку пов'язані зі запланованим скороченням площ під цукровим буряком в європейських країнах. Однак тенденції цього року свідчать про певне уповільнення планових скорочень.

Таблиця 2. - Прогноз світового виробництва та споживання цукру 2008/2009-2018/19 м.р. [2, с.299]

	Маркетингові роки (з 2008/2009 до 2018/19 м.р.)										
	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19
<i>Цукровий буряк</i>											
Зібрана площа, млн. га	5,12	5,05	5,05	5,04	5,04	5,05	5,07	5,09	5,11	5,13	5,15
Урожайність, т/га	44,25	44,65	45,31	45,68	45,96	46,19	46,40	46,61	46,80	46,99	47,18
Виробництво, млн. т	227	225	229	230	232	233	235	237	239	241	243
<i>Цукрова тростина</i>											
Зібрана площа, млн. га	22,49	23,16	23,61	23,92	24,24	24,59	24,98	25,39	25,80	26,27	26,80
Урожайність, т/га	71,72	72,21	72,84	73,53	74,25	75,00	75,77	76,54	77,31	78,10	78,89
Виробництво, млн. т	1,613	1,673	1,720	1,759	1,800	1,844	1,893	1,943	1,995	2,052	2,114

Закінчення таблиці 2.

Цукор, млн. т											
Виробництво	158,6	164,7	168,9	171,9	174,9	178,1	181,3	184,6	187,9	191,1	194,3
Початкові запаси	42,6	38,5	38,1	38,3	38,3	38,3	38,3	38,2	38,2	38,2	38,2
Загальні запаси	201,1	203,2	207,1	210,2	213,2	216,4	219,5	222,8	226,1	229,3	232,5
Споживання	162,1	165,0	168,8	171,9	175,0	178,1	181,3	184,6	187,9	191,1	194,4
Залишкові запаси	38,5	38,1	38,3	38,3	38,3	38,3	38,2	38,2	38,2	38,2	38,1
Внутрішнє споживання	200,5	203,2	207,1	210,2	213,2	216,4	219,5	222,8	226,1	229,3	232,5
Нетто товарообіг	34,0	39,8	41,7	42,6	43,4	44,1	44,7	45,4	46,1	46,5	46,9

Слід зазначити, майже 70% цукру, що виробляється у світі, використовується для внутрішнього споживання. Рівень споживання цукру на особу в основних країнах-виробниках цукру коливається від 9 кг до 59 кг на рік при нормі у 20 кг [1, с.330-331]. Найбільший рівень споживання цукру на душу населення спостерігається у Бразилії, Австралії, Мексиці, тобто країнах – виробниках тростинного цукру з великим потенціалом його подальшого зростання (Рисунок 1).

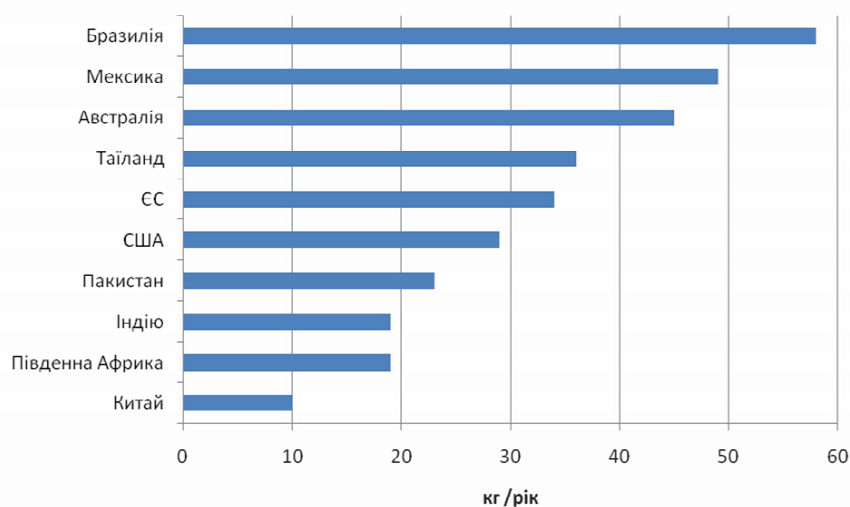

Рисунок 1. Світове споживання цукру на душу населення, 2008/2009 м.р., кг/рік [4]

Для аналізу впливу світової фінансової кризи на рівень світових цін на цукор ще не має достатньої статистичної бази. Природно, що намагання хедж-фондів вивільнити фінансові кошти за рахунок продажу належного їм цукру певним чином збільшує пропозицію товарного цукру на світовому ринку. Проте, збільшення світового попиту на цукор, що значно перевищує обсяги зростання його виробництва спричиняють тенденцію до зростання ціни.

2008/2009 м.р. продемонстрував значне скорочення експорту цукру із Бразилії через відносно низьку експортну ціну стосовно собівартості

бразильського виробництва, високих ставок фрахту, високої ціни на нафту у попередній період та початковою конкуренцією з боку Індії (до природних катаклізмів у цій країні). Крім того, на бразильському експорті позначилося зростання попиту на етанол на внутрішньому ринку.

Як наслідок, якщо у грудні 2008 року ціна на цукор-сирець на Нью-Йоркській біржі становила 12,3 центів за фунт, то у квітні 2009 року вона зросла до 14,5 центів за фунт. Результатом скорочення бразильського експорту протягом 2008/2009 м.р. та значним падінням виробництва цукру в Індії через погодні умови стало те, що у серпні 2009 року ціна на цукор-сирець на Нью-Йоркській біржі 30 центів за фунт, що є найвищим показником з 1990 року.

Протягом останнього десятиліття паралельно із природним зростанням попиту на цукор з боку населення планети та виробників спирту, інтерес до цього товару стали виявляти й різного роду фонди, що управляють величезними фінансовими потоками. Цій зацікавленості з боку фінансових інституцій сприяв зокрема той факт, що протягом останніх двох десятиліть ціни на вуглеводневі енергоносії зросли майже у 30 разів, у той час як ціни на цукор залишалися майже на тому ж рівні (приріст у кілька відсотків на рік).

Як наслідок, на початку 2007 року тільки в індекс-фондів на руках було приблизно 157 тис. відкритих контрактів на купівлю цукру (8,0 млн. тонн). У січні 2008 року вони мали вже майже 344 тис. лотів (17,5 млн. тонн цукру). Варте уваги, що індекс-фонди зазвичай працюють на довгострокову перспективу та не практикують короткотермінові спекуляції.

Напередодні світової фінансової кризи стала помітною загальна тенденція до купівлі сільськогосподарських активів. Один із найбільших у світі хедж-фондів постійно шукав можливість придбання сільгоспугідь у Південній Америці, Східній Європі та Африці. Інші хедж-фонди придивлялися до участі в роботі з наявною продукцією і планували робити більший акцент на здійсненні поставок фізичного товару проти ф'ючерсних контрактів.

Такі країни, як Бразилія, а також деякі малорозвинені країни Південної Африки, в останні роки збільшували виробництво цукру більш ніж на 10% у рік. Прямі інвестиції світового капіталу відігравали у цьому процесі значну роль.

Розвиток цукровиробництва у Бразилії, найбільшому світовому виробнику та експортері цукру, наочно відображають масштаби того, наскільки низька собівартість та великомасштабне виробництво впливають на потоки міжнародних інвестицій. Слідом за стрімким потоком міжнародних інвестицій до Бразилії у країні почалася реалізація близько 30 нових виробничих проектів, контрольованих 7 іноземними групами.

У найменш розвинутих країнах Африки збільшенню іноземних інвестицій сприяють: відносно низька собівартість виробництва, можливість одержати доступ до вигідних внутрішніх ринків завдяки регіональній

економічній інтеграції, а також можливе майбутнє збільшення преференційного експорту до європейський ринків.

Цікаво, що серед найменш розвинених країн Африки світові «цукрові» інвестиції одержують не тільки країни нетто-експортери. З точки зору основних гравців світового ринку цукру доцільним є спрямування іноземних капіталовкладень до окремих найменш розвинених країн-нетто-імпортерів, які, однак, мають потенціал для того, щоб в найближчому майбутньому стати нетто-експортерами цукру.

Що стосується світових нетто-імпортерів цукру, то зараз найбільш значні потоки іноземних інвестицій надходять до країн з новими рафінадними заводами в портах призначення, що розташовані в ключових районах дефіциту (Близький Схід та країни Азії). Але не слід скидати з терезів той факт, що за прогнозом міністерства сільського господарства США на 2009/2010 м.р. Європейський Союз залишається найбільшим нетто-імпортером цукру (3 млн. тонн).

Певний інтерес до міжнародної торгівлі цукром напередодні світової фінансової кризи почали виявляти провідні банки. У 2007 році фахівці Deutsche Bank прогнозували, що до лютого 2012 року цукор-сирець може подорожчати до 30 центів за фунт. На той момент це була найдешевша позиція серед товарів сировинної групи, що, відповідно, мала найбільший потенціал для зростання. У зв'язку з цим, на початку 2008 року Deutsche Bank заснував новий фонд, покликаний задовольнити інвестиційний попит на сільськогосподарські товари, у тому числі й цукор. Розвиток ситуації у 2009 році підтвердив справедливості таких прогнозів.

Висновки. Таким чином, світовий ринок цукру напередодні світової фінансової кризи проходив складний етап трансформації. Стрімке погіршення загальної світової фінансової ситуації, суперечливі тенденції на внутрішніх (національних) та регіональних ринках, проблеми із фінансуванням комерційної діяльності, відмова від багатьох інвестиційних проектів у виробничій сфері – все це чинники, що безпосередньо позначаються на стані та перспективах розвитку світового ринку цукру у найближчі кілька років. Можливість стрімкого виникнення загальносвітового дефіциту цукру і, як наслідок, значного його здороження вимагають прискіпливої уваги та неупередженого аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник, Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах посилення глобалізаційної конкуренції: монографія [Текст] / Т.М. Мельник. – К.: КНТЕУ, 2007. – 396 с.
2. FAPRI 2009. U.S. and World agricultural outlook [Text] // Miguel Carriquiry, Fengxia Dong, Xiaodong Du. - U.S.A. Iowa State University, University of Missouri-Columbia, Food and Agricultural Policy Research Institute Ames, 2009. - 411 p.
3. Мировое производство сахара в 2008/2009 упадет до минимума [Электронный ресурс] // Информационная компания "ПроАгро", 22 мая 2009. - Режим доступа: <http://www.proagro.com.ua/art/4031800.html>

4. International Sugar Statistics [Electronic resource] // Illovo Sugar – Mode of access: http://www.illovosugar.com/World_of_sugar/Sugar_Statistics/International.aspx
5. International Sugar & Sweetener Report [Electronic resource] // F.O. Licht's, 2009 – Mode of access: <http://www.agra-net.com>
6. Production, Supply and Distribution Online [Electronic resource] // United States Department of Agriculture – Mode of access: <http://www.fas.usda.gov/psdonline/>
7. Sugar: World Production, supply and distribution [Electronic resource] // United States Department of Agriculture, May, 2009. – Mode of access: [http://www.fas.usda.gov/http/sugar/2009/May sugar 2009.pdf](http://www.fas.usda.gov/http/sugar/2009/May%20sugar%202009.pdf)

УДК 331.108:658.310.8 (045)

І.М. Яровий

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ УЗГОДЖЕНІСТЮ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Розвиток організації розглянуто з позицій системного підходу до управління узгодженістю інтересів сторін соціально-трудоових відносин як способу вирішення проблеми оптимізації відносин між працею і капіталом на принципах соціальної справедливості.

Развитие организации рассмотрено с позиций системного подхода к управлению согласованностью интересов сторон социально-трудоовых отношений как способа решения проблемы оптимизации отношений между трудом и капиталом за принципами социальной справедливости.

The organization development is examined from the point of system approach to the management of coordination interests of participants of the social-labour relations as a way of solving the problem of optimizing relations between workforce and capital on the principals of social justice.

Ключові слова: організація, системний підхід, праця, капітал, відносини, соціальна справедливість.

Постановка проблеми. Реформування економічної системи в Україні породжує якісно нові соціально-трудоові відносини. Тому необхідно формувати нові підходи до управління узгодженістю інтересів сторін цих відносин з метою їх оптимізації. Різна направленість інтересів власників робочої сили і власників капіталу зумовлена основним протиріччям між підсистемою, спрямованою на виробництво матеріальних благ і послуг, і підсистемою, спрямованою на розвиток і самореалізацію людини [1]. Тому досягнення їх спільної мети – задоволення потреб, можливе через вирішення проблеми оптимізації соціально-трудоових відносин на принципах соціальної справедливості [2].